

Andrej Grmovšek
Viktor Relja

SLOVENSKE ALPE / SLOVENIAN ALPS

**Moderne
večraztežajne
smeri**

Modern multi-pitch climbs

Andrej Grmovšek
Viktor Relja

SLOVENSKE ALPE / SLOVENIAN ALPS

Moderne večraztežajne smeri

Modern multi-pitch climbs

PLANINSKA ZALOŽBA
2024

ANDREJ GRMOVŠEK,
VIKTOR RELJA
Slovenske Alpe
Moderne večraztežajne
smeri

UREDNIKA
Marta Krejan Čokl

UREDNIK
PLANINSKE ZALOŽBE
Vladimir Habjan

PREVAJANJE
Aljaž Anderle

LEKTORIRANJE
Sonja Čokl

STROKOVNI PREGLED
Tomo Česen

TEHNIČNI UREDNIK
Emil Pevec

ZEMLJEVIDI
Anže Krajnik,
www.kalish.si
Vir GIS-podatkov:
GURS Slovenija 2024

VRISI IN SKICE
Grafično oblikovanje,
Barbara Pavlič, s. p.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
Žiga Oražem v Cinci
Marinci, Planjava,
foto Bor Levičnik

OBLIKOVNA ZASNOVA
VODNIKA
Grupa Ee

OBLIKOVANJE IN PRELOM
Meta Žebre

TISK
Grafika Soča, d. o. o.,
Nova Gorica

IZDALA IN ZALOŽILA
Planinska zveza
Slovenije
Ob železnici 30a
SI-1000 Ljubljana
www.pzs.si
info@pzs.si
Ljubljana, 2020

EVIDENČNA ŠTEVILKA
ZALOŽBE
601

ZA PLANINSKO ZVEZO
SLOVENIJE
Jože Rován

NAKLADA
1000

TRETJA, DOPOLNJENA
IZDAJA, 2024

Brez pisnega dovoljenja
Planinske zveze Slovenije
so prepovedani reproduciranje,
distribuiranje,
javna priobčitev,
predelava ali druga
uporaba tega avtorskega
dela ali njegovih
delov v kakršnem koli
obsegu ali postopku,
tudi fotokopiranje,
tiskanje ali shranitev v
elektronski obliki. Tako
ravnanje pomeni, razen
v primerih od 46. do 57.
člena Zakona o avtorskih
in sorodnih pravicah,
kršitev avtorske pravice.

Kazalo

Kazalo	5
UVOD / INTRODUCTION	9
Slovenske Alpe	9
Slovenian Alps	11
Zasnova vodnika	13
About this guidebook	15
Zgodovina	18
History	26
Etika v slovenskih gorah	30
Ethics in Slovenian mountains	35
Uporaba vodnika	40
Guidebook usage	47
1 Gladko čelo	54
2 Sklep	56
3 Javoršček	58
4 Male špice	60
5 Mangart	64
6 Mali Rateški Mangart, S-stena	70
Mali Rateški Mangart, JV-stena	70
7 Špica v Planji	74
8 Šite	76
Silvo Karo	80
9 Zapotoški vrh	82
10 Stador	86
11 Čelo, prva stena	90
12 Na koncu	96
13 Suhi vrh/Zadnja Mojstrovka	100
14 Drevesnica	104
15 Mala Mojstrovka, Grebenc	106
16 Nad Šitom glava	112
17 Prisojnik	124
18 Planja	130
Janko Humar	134
19 Zadnjiški Ozebnik	138
20 Rušica	142
21 Bovški Gamsovec	148
22 Stenar	152
23 Škrlatica	154
24 Triglav	156

25	Mali Draški vrh	162
26	Debeli vrh	166
27	Ogradi	170
28	Pršivec	172
29	Vrh nad Škrbino (Škrbinska plošča)	174
30	Meja	178
31	Globoko	180
32	Vrh dlani	182
33	Novi vrh	186
34	Begunjščica	188
35	Bela peč	190
36	Veliki vrh	196
37	Dolška škrbina	202
	Miha Peternel	204
38	Dolgi hrbet	206
39	Stena nad Žrelom	208
40	Velika Baba	212
41	Križ	216
42	Grintovec	218
43	Kalška gora	222
44	Kalški Grében	224
45	Jež	228
46	Škrbina	232
	Suzana in Viktor Relja	234
47	Jermanov turn	236
48	Trata	240
49	Štruca	244
50	Skuta	248
51	Veliki greben	252
52	Planjava	254
53	Staničev vrh	262
	Miha Praprotnik	266
54	Vežica	268
	Luka Krajnc	274
55	Vršiči	276
56	Stena nad Korošico	282
57	Veliki vrh	286
58	Mrzla gora	288
59	Krofička	296
	Samo Supin	304
60	Klemenča peč	308

61	Golarjeva peč	316
62	Strevčeva peč	320
	Andrej Grmovšek	324
63	Krofička, JV-stena	330
64	Ute	334
65	Križevnik	342
66	Raduha	352
	Grega Lačen	362
67	Peca	364
68	Uršlja gora	372
	Marko Mavhar	376
69	Kozjek	380
	ZAHVALA	384

Zgodovina

KRATKA ZGODOVINA UPORABE SVEDROVCEV V SLOVENSКИH ALPAH IN KRONOLOGIJA NASTAJANJA ŠPORTNIH IN MODERNIH SMERI

Prvi sveder v slovenskih hribih je bil pri plezanju verjetno uporabljen v Herletovi smeri leta 1941. Francu Herletu in Gustlu Vršniku je takrat v dveh dneh uspelo preplezati severno steno Ojstrice po novi zahtevni smeri. V gladkih ploščah, ključnem delu smeri, sta uporabila sveder, s katerim sta izvrtila luknjo, vanjo zabila klin, ga utrdila z lesenimi zagozdami in si tako omogočila napredovanje pri plezanju. Ob nastanku Herletove smeri preprirov zaradi vrtnanja še ni bilo. V senci vojne se takrat nihče ni obregnil ob nevsakdanje početje nekje daleč v Ojstrici, se je pa marsikdo čudil, kako sta prva plezalca tako opravilo sploh zmogla.

Kmalu po vojni se je v najzahtevnejših skalnih stenah Alp začela doba vse pogostejše uporabe in »zlorabe« svedrovcev, ki je dosegla vrh v času *directisim* – smeri z idealom linije, ki sledi padcu kaplje. Ta doba je vladala konec petdesetih let in v šestdesetih letih z navpičnimi linijami svedrovcev predvsem v Dolomitih, svoj polom pa doživela konec sedemdesetih let z Maestrijevim »posilstvom« za mnoge najlepše gore na svetu, Cerro Torreja v Patagoniji. Ob opremljanju navpičnih linij so plezalci uporabljali vsakovrstne tehnične pripomočke, nekatere smeri so bile opremljene celo z več sto svedrovci in skoraj v celoti preplezane »s svedrovca na svedrovec«.

V slovenskih stenah pravih tehno *directisim* že zaradi njihove naravne razčlenjenosti pa tudi zaradi odklona od alpinističnih teženj v tujini ter zamude pravzaprav ni bilo. Se je pa v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja uporaba svedrovcev razmahnila. Mnogi alpinisti, tudi slovenski, so sicer menili, da je uporaba svedrovcev etično sporna, saj so omogočali alpinistične vzpone povsod v skalnih stenah. Kljub temu pa so bile že v šestdesetih letih, tudi s pomočjo svedrovcev, v slovenskih gorah preplezane nekatere zahtevne smeri, na primer *Obraz Sfinge* in *Raz Mojstranških veveric* v Triglavu.

Leta 1968 je Reinhold Messner spisal svoj znameniti esej *Directisima – ali umor nemogočega*, v katerem obsoja uporabo svedrovcev in plezanje v tehno *directisim*ah. Po njegovem mnenju so svedrovci ubili pojem »nemogočega«, saj jih plezalci uporabljajo zato, da se izognejo morebitnemu

nečastnemu umiku iz stene, kadar ne morejo preplezati prezahtevnega odseka. Menil je, da skalne stene niso preplezane zaradi plezalnih sposobnosti in poguma, ampak zaradi metodičnega in duhamornega ročnega dela. Pozval je k plezanju, kakršnega so poznali pred svedrovci, plezanju, pri katerem za doseganje meja možnega potrebujemo pogum in plezalne sposobnosti (ter šop klinov) ter pri katerem še obstaja verjetnost nujnosti umika iz smeri.

Messnerjeve trditve v veliki meri držijo še danes in so močno vplivale na nadaljnji razvoj plezanja in alpinizma. Kljub temu pa je danes jasno, da svedrovci iz sten niso izginili, prej obratno, še mnogo več jih je. V nadaljnjih desetletjih sta se alpinizem in plezanje v gorah izredno razširila, iz njiju se je razvila kopica različnih vej, ki jih ženejo različni vzgibi in imajo različne doktrine. Svedrovci se danes v gorah uporabljajo tako za nove, resne moderne alpinistične smeri kot tudi za varno rekreacijsko plezanje *plaisir* v smereh nižjih težavnosti. Čeprav so si mnenja deležnikov nasprotujoča, je v Alpah vse več starih klasičnih alpinističnih smeri, v katerih so nekdanji klini zamenjani ali dopolnjeni s svedrovci.

Uporaba svedrovcev, še posebej v obljudenih stenah Alp, kjer skoraj ni več prostora za nove klasično varovane smeri (smeri, varovane s klini), je hkrati odprla nove možnosti in omogočila intenziven razvoj nove alpinistične plezalne veje – izredno zahtevnega prostega plezanja v novih, delno s svedrovci varovanih smereh. Izkazalo se je tudi, da uporaba svedrovcev ob upoštevanju strogih etičnih pravil (plezanje od spodaj, prosto plezanje čim daljših odsekov med vrtanjem svedrovcev, brez vrtanja svedrovca ob visenju v prejšnjem, uporaba svedrovcev le tam, kjer drugo varovanje ni mogoče ...) ne ubije in ne sme ubiti nemogočega ter ne pomeni bližnjice k uspehu.

Konec sedemdesetih let je tudi v Slovenijo prihrumel ameriški val *free climbinga* – ozaveščenega prostega plezanja. S svedrovci so se sistematično opremila prva plezališča: Turnc, Dovžanova soteska, Črni Kal in Osp. V gorah so se vrstile proste ponovitve do tedaj s pomočjo tehnike preplezanih klasičnih smeri. Začel se je hiter vzpon športnega plezanja kot samostojne, varne oblike plezanja. Plezališča od takrat naprej po Sloveniji rastejo kot gobe po dežju. V nekaterih plezališčih pa so nastale tudi krajše, večraztežajne smeri.

Generacije slovenskih alpinistov osemdesetih in devdesetih let so svedrovce še vedno uporabljale le v najzahtevnejših odsekih, kjer klasično varovanje ni bilo mogoče. V zahtevnih prvenstvenih smereh tega časa so vodilni slovenski alpinisti Franc Knez, Silvo Karo, Janez Jeglič, Miroslav Svetičič in mnogi drugi pogosto zavrtali kakšen svedrovec ali celo več.

V Alpah čez mejo pa so v začetku osemdesetih let že začele nastajati prve s svedrovci popolnoma opremljene večraztežajne smeri – tako imenovane alpske športne smeri. Za vrtanje lukenj se je tudi v alpskih stenah začel uporabljati vrtalni stroj. Večina smeri je bila še vedno preplezana klasično od spodaj, svedrovci pa pogosto zavrtani s pomočjo hudičevih krempljcev, v katere se je obešal prvoplezalec. Nekaj smeri je bilo opremljenih tudi z vrha stene, od zgoraj, vendar pa je večina vodilnih ustvarjalcev novega alpskega športnoplezalnega vala tovrstno opremljanje označila kot manj vredno in nezaželeno. Novi val alpskega športnega plezanja je bil najbolj množičen v Švici in Franciji. Brata Claude in Yves Remy, Michael Piola, Kaspar Ochsner in drugi so nove smeri nizali drugo za drugo in sistematično obdelovali območja sten, v katerih v dobi klasičnega alpinizma vzponi niso bili mogoči.

Zgledom so hitro sledili tudi po drugih alpskih državah. Dokaj hitro tudi v Sloveniji, takrat sicer še jugoslovanski republiki. Prvo tovrstno smer v slovenskih gorah sta leta 1985 v Vežici začela opremljati Miha Praprotnik in Igor Jamnikar. Smer sta opremljala deloma od spodaj, večino zahtevnejših odsekov pa tako, da sta se v smer spustila z vrha. Svedrovce sta vrtala ročno, razen tam, kjer je bilo možno zabiti kak klin ali uporabiti premično varovanje. Smer *Žaumak-Nervo* sta dokončala naslednje leto, za načrtovani prosti vzpon pa jima je zmanjkalo moči in zagona. Do naslednjih športnih smeri v slovenskih hribih je preteklo dolgih pet let.

Leta 1991 se je Silvo Karo, eden vodilnih slovenskih alpinistov tistega časa, z ročno vrtalko in svedrovci lotil linije v Šitah. Po vzoru smeri iz Rätikona je želel narediti lepo in zahtevno smer. Tudi Silvo se je opremljanja smeri lotil z vrha, med svedrovci pa zabil tudi kak dober klin. Nastala je smer z zgovornim imenom *Das ist nicht kar tako*. Istege leta je nastala v steni Rušice še ena športna smer, opremlje-

na s svedrovci, *Smer za prijatelje*. Glavni ustvarjalec smeri, Benjamin Ravnik, je naslednje leto tik ob njej opremil še *Alibabo*. Tudi ti smeri sta bili opremljeni od zgoraj.

Leta 1992 je na popolnoma drugačen način v prestižni južni steni Planje nastala smer *Črni baron*. Miroslav Svetičič, še ena legenda slovenskega alpinizma, se je stene lotil sam, od spodaj. V dobrih dvesto metrih je predvsem zaradi kompaktnosti in zahtevnosti stene ročno zavrtal več kot trideset svedrovcev, v lažjih in bolj razčlenjenih delih pa se je varoval s klini in premičnim varovanjem. Tako je nastala odlična, a zahtevna moderna smer.

Leta 1993 se je po navdihu švicarskih alpskih športnih smeri lotil prvenstvenega plezanja novih športnih smeri Miha Peternel. Za razliko od dotedanjih slovenskih športnih in modernih smeri je izbiral stene in linije nižje plezalne težavnosti in tako opremil prve slovenske užitkarske smeri *plaisir*. Prvo *Boso nogo* v Martinj turnu je po več obiskih preplezal z ženo Matejo leta 1993. Leta 1994 je nadaljeval z Urbanom Golobom v Vežici s smerjo *Tik pred dvanajsto*, v Dolgem hrbtu s smerjo *Mali bogovi* in v Martinj turnu s smerjo *Obuti maček*. V naslednjih letih so v Martinj turnu različni avtorji – Matjaž Ocepek, Janez Cerar in Klemen Mali – opremili še nekaj športnih smeri.

Leta 1994 sta Avstrijca Adolf Plattner in Hans Schindler nad Jezerskim v Veliki Babi le nekaj metrov od klasične naravne razčlembe preplezala *Novo centralno smer*. S sedemsto metrov dolžine je ta še vedno najdaljša s svedrovci opremljena smer v Sloveniji.

Erik Švab, Stefano Negovetti in soplezalci so se leta 1996 z baterijsko vrtalko lotili stene Zadnjiškega Ozebnika in preplezali *Gorsko rožo*. Smer so opremili od spodaj, pogosto med visenjem na hudičevih krempeljcih. Opremljanje smeri v Zadnjiškem Ozebniku so naslednje leto nadaljevali italijanski plezalci z Maurom Floritom na čelu in preplezali *Harlekina*, ter Marko Čar in Uroš Rugar, ki sta leta 1998 preplezala *Kopiščarjevo*. Leta 1999 sta zadnja v isti steni speljala še *Krajcarco*, ki pa je žal v veliki meri »povozila«
že obstoječo klasično alpinistično smer *Črna lepotička*. Leta 2001 sta na drugi strani doline, v zahodni steni Planje, Aldo Michelini in Laura Ortolani našla odlično visokogorsko skalo in opremila popolno športno smer *Julius*.

Nad vhodom v Logarsko dolino so leta 1999 Andrej Grmovšek, Andrej Sotelšek in Tanja Rojs v Golarjevi peči preplezali moderno smer *Zvezdica zaspanka*, v kateri je ob svedrovcih nujno suvereno nameščanje premičnih varoval. V sosednji Strevčevi peči se je trojici pridruži še Ivo Bauman in skupaj so v letih 2002 in 2003 dokončali *Mokre sanje*, dolgo, izrazito resno smer.

Leta 2000 je začel Klemen Mali opremljati krasno južno steno Skute. V območju Mekinjskega stolpa je v naslednjih letih speljal pet odličnih športnih smeri; škoda le, da so bile vse opremljene od zgoraj.

Na prelomu v novo tisočletje sta začela sistematično opremljati smeri zagotovo najbolj aktivna raziskovalca in opremljevalca lažjih športnih in modernih smeri v Sloveniji – Viktor in Suzana Relja. Iskala sta predvsem krajše in lažje linije v dobri skali, pogosto v stenah oziroma predelih sten, ki jih pred njima plezalno še nihče »ni opazil«. V steni Velikega vrha nad Jezerskim je po njuni zaslugi nastalo pravo večraztežajno plezališče s 15 smermi. Nove lepe smeri *plaisir* sta v naslednjem desetletju opremila tudi v več drugih stenah: Dolški škrbini (*Mavrica, Zvitorepka, Do sonca*), Jermanovem turnu (*Planike za Ano, Glasne misli, Samo za norce in konje*), Ježu (*Kratka domača, Vse na kup*), Kalški gori (*Panorama, Nerodna leta*), Kalškem Grébenu (*Dolga zgodba*), ostenjih Planjave (*Zlatolaska, Odsev, Sivo upanje, Krščen Matiček, Tračarije*), Staničevem vrhu (*Šepetanje, Svetla stran meseca, Košček neba, Čurkl, Mrzlo postaja, Zvesta nevesta, Epilog, Labrador, Zatišje, Mumija, Budra*), Steni nad žrelom (*Parada kiča*), Velikem grebenu (*Igra solz*), Bovškem gamsovcu (*Zasilni izhod, Bevanda, Requiem*), Meji (*Žarki, Zvezda*), Nad Šitom glavi (*Stoletje*), Planji (*Riviera*), ostenjih Prisojnika (*Tapeta, Fokn u okn, Najstnica*), Stenarju (*Školjka, Jambalaya*), Stadorju (*Perunika*) in Zapotoškem vrhu (*Tango spominov, Harfa, Gejša, Črta, Sneženka*).

Leta 2002 sta Tomaž Jakofčič in Matic Jošt v Triglavski steni preplezala smer *Metropolis*. V naslednjih letih je smer »pridobila« še nekaj klinov in svedrovcev, in tako danes predstavlja edino moderno smer v Steni, v kateri kladivo ni nujen pripomoček. Istega leta se je Blaž Germek lotil *Cince Marince* v Planjavi in od zgoraj opremil zahtevno športno smer, ki je žal deloma povozila že obstoječo alpinistično smer.

Marko Lukić in Andrej Grmovšek sta leta 2003 v valu težavnih prostih ponovitev modernih, športnih in klasičnih smeri v stenah Alp opremila še športno smer *Last minute* v Vežici, ki poleg vrhunske fizične pripravljenosti zahteva tudi solidno psihično. Istega leta je v isti steni Silvo Karo od zgoraj opremil še smer *Petek*, 13.

V letih 2006 in 2007 je naveza Iztok Mihev in Katarina Radovič v Peci opremila štiri športne oziroma moderne smeri zmernih težavnosti, v letu 2007 sta v Malem Koritniškem Mangartu Elvio Ferigo in Loris Fillipini dodala športno smer *Ce vitis*, v sosednji zahodni steni Mangarta pa Hannes Haberl in Tomas Lippitsch leta 2008 prav tako športno smer WM 06.

Leta 2007 je začel neutrudni Albin Simonič opremljati eno- in večraztežajne športne smeri nad Korošico. V naslednjih letih so po njegovi zaslugi tamkajšnje stene postale pravi visokogorski športnoplezalni eldorado z več kot desetimi večraztežajnimi in več kot šestdesetimi enoraztežajnimi smermi. Franček Knez je predvsem v ostenjih Ut nekoliko skrivnostno nanizal kopico prestižnih večraztežajnih športnih smeri.

V nekaterih nižjih in lahko dostopnih stenah je v novem tisočletju prišlo tudi do preopremljanja klasičnih alpinističnih smeri s svedrovci. Slovenski alpinistični etični kodeks, ki ga je sestavila Komisija za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije, to početje dovoljuje le v izjemnih primerih, ob soglasju avtorjev smeri ter lokalne in slovenske alpinistične skupnosti. Čeprav uradnega soglasja za preopremljanje ni pridobil nihče, se ob dejstvu, da so bili nameščeni novi svedrovci v posameznih klasičnih smereh, navedenih v naslednjem odstavku, ni obregnilo kaj prida alpinistov. Tako so ostale opremljene in sčasoma so pridobile nekakšno tiho soglasje. V nekaterih drugih primerih preopremljanja klasičnih smeri, na primer v Koglu in morda še kje, pa je prišlo do žolčne polarizacije mnenj in odstranjevanja svedrovcev iz delno preopremljenih smeri.

S svedrovci so bile opremljene nekatere starejše klasične alpinistične smeri v Uršlji gori, pa tudi v bolj »alpskih« Raduhi in Mali Mojstrovki. V Beli peči nad Tržičem so bili pri preopremljanju predvsem svojih klasično preplezanih smeri najbolj aktivni domači bratje Meglič. V Klemenči peči in Krofički so bili pri preopremljanju starejših klasičnih smeri najbolj udarni lokalni plezalci, na čelu z neutrudnim Samom

Supinom. Ta je s soplezalci v zadnjem desetletju in pol v obeh stenah dodal še deset novih športnih smeri: v Klemenči peči smeri *Sivi volk* (2005), *Vesele nogice* (2008), *Trije hudi lokalci* (2013), *Muca copatarica* (2016), *Hriboplazilec* (2016), *Oko dneva* (2018); v Krofički pa smeri *Mala Maya* (2007), *Življenje v oklepaju* (2007), *Ni prostora za starce* (2016), *Nedokončano življenje* (2018). V Klemenči peči je bil s soplezalci aktiven tudi Janko Oprešnik, ki je leta 2012 dodal štiri moderne smeri: *Je bela cesta*, *Iskalec sanj*, *Veseli Štajerc* in *Žila*.

Tudi po letu 2010 se je s športnimi ali modernimi smermi opremilo kar nekaj »novih« sten. Največ sta jih seveda odkrila Viktor in Suzana Relja: Škrbino s smerjo *Bacek*; Trato s smermi *Šmarnica*, *Pokovec*, *Bambina*, *Bandana*, *Mulc*, *Reynac*, *Čikana* in *Išias*; Drevesnico s smerjo *Buba*; Globoko s smerema *Vetrnica* in *Horuk*; Male špičke s smermi *TDF*, *Gemini*, *Na zdravje in Buli*; Mali Draški vrh s smermi *Napotek*, *Štacijon* in *Sarda*; Suhi vrh s smerjo *Kresna noč*; Vrh dlani pa s smerema *Klinček* in *Kontrabant*. V Kozjeku je bil glavni protagonist novih smeri Marko Mavhar, v Debelem vrhu Mitja Kovačič, v Javorščku Vili Guček, v Sklepu Uroš Rupar, v Grebencu pod bunkerjem in nad njim pa Matic Košir in Mitja Šorn.

Tudi v že »preizkušenih« stenah je bilo v zadnjem desetletju živahno. Nastale so zahtevne in resne moderne smeri, preplezane ob visokih etičnih standardih, ter varne športne smeri tako višjih kot zmernejših težav. V prvo skupino spadajo *Hot line* (Luka Krajnc in Albin Simonič, 2011), *Rajčeva* (Andrej Grmovšek in Luka Lindič, 2011), *Posmeh sivini* (Andrej Grmovšek in Nejc Pozvek, 2015) in *Frančkova šola* (Andrej Grmovšek s soplezalci, 2016, 2017, 2018) v ostentjih Križevnika, *Štafeta* (Luka Kranjc in Tadej Krišelj, 2013, 2014) v Vežici, *Divja jaga* (Grega Lačen, Andrej Gradišnik, 2014) in *Ibržnik* (Grega Lačen in Georg Figer, 2017) v Peci. Najzahtevnejše smeri med temi predstavljajo težavnostni in psihofizični vrhunec skalnega alpinizma v slovenskih gorah. V skupini težjih športnih smeri je treba omeniti *Gremo naprej* (Dejan Koren in Stanka Vidmar, 2011) v Malem Koritniškem Mangartu, *Srečo na vrvici* (Blaž Germek, Andrej Grmovšek, Andrej Erceg, 2002, 2015) v Planjavi ter *Misel dveh prijateljev* (Marko Mavhar in Marko Volk, 2018) in *Modrost starega učitelja* (Marko Mavhar in Marko Volk, 2019) v Krofički. Med lažjimi športnimi smermi po dolžini izstopa

Briljantina v Mangartu (Uroš Rupar, Maja Krajnik, 2017), neumorna pa sta bila seveda tudi Viktor in Suzana Relja. V Planjavi sta dodala še *Med oblaki*, v Begunjščici *Spominčico* in *Kiklopa*, v Nad Šitom glavi *Eliso* in *Promenado*, v Na koncu *Kruh in vino*, v Prisojniku *Zvok tišine*, v Stadorju pa *Muštace*, *Timijan*, *Kozje stezice* in *Liziko*.

Po izidu prve izdaje tega vodnika se je število športnih in modernih smeri začelo še hitreje povečevati. Hkrati so bili v mnogo smereh stari, že nekoliko dotrajani svedrovcu zamenjani z novimi. Največ smeri je nastalo v lahko dostopni steni Nad Šitom glava, plezalci bolj raziskovalne vrste pa smo odkrili lepe linije tudi v neznanih ali le redko obiskanih »skritih« stenah južne Krofičke – *Zaklad*, *Sanje* (Volk, Grmovšek, 2022, 2023), Špice v Planji – *Eremit* (Uroš Rupar, Maja Krajnik, 2022) in Škrlatice – *Bližnjica* (Silvo Karo, Tatjana Andrijanić 2023).

Iz zgodovinskega pregleda je jasno razvidno, da užitekarsko, športno in moderno plezanje prihajajo v primerjavi s sosednjimi v slovenske gore zapozneno. Pa vendar prihajajo in postajajo vse bolj množične in zaželene gorniške panoge. Športno in moderno plezanje dosegata tudi vse višjo kakovostno raven. Glavna razloga za zaostanek sta vsekakor dva. Prvi je močna tradicionalna oziroma klasično alpinistična miselnost mnogih slovenskih alpinistov, ki na svojem »vrtu« čislajo samo klasične alpinistične vzpone. Posledično le redki posamezniki premorejo dovolj samozavesti, vizije, sposobnosti in vztrajnosti, da preplezajo in opremijo smeri na drugačen način. Po drugi strani pa je razlog v naravi slovenskih gora. Kakovostnih višjih sten, ki bi imele velik potencial za razvoj omenjenih oblik plezanja, ni na pretek, pa še te so v veliki meri prepredene s klasičnimi in »polmodernimi« smermi. V veliki meri prevladujejo krušljive stene blažjega naklona, ki so primernejše za pravi klasični alpinizem kot pa za ideal, ki ga iščejo moderni in športni plezalci.

Pa vseeno. Tistim posameznikom, ki smo bili pripravljeni vložiti trud, znanje, čas in sredstva, je v dobrih štirih desetletjih uspelo v slovenskih gorah odkriti prave bisere – preplezali smo veliko prvovrstnih raztežajev in jih opremili tudi za mnoge druge plezalce, morda na nekoliko »revolucionaren« način. Naj bo ta vodnik neke vrste spomenik in zahvala vsem tem posameznikom.

History

A BRIEF HISTORY OF BOLTING TIME IN SLOVENIAN MOUNTAINS

As history narrates, the first route to be bolted in Slovenia, was Herle's route in Ojstrica from 1941. A difficult 2-day project brought the first climbers across a steep Ojstrica north face. They had to revert to hammering pitons into bolted holes to clear a monolithic slab. No one was aroused by this deed at that time, and it took a few decades for bolts to become a forefront of heated debates amongst climbers.

Slovenia was somewhat omitted from the worldwide quest for »diretissimas«, the straight lines drawn to summits that often required extensive use of bolts. This rage somewhat infamously culminated in Cesare Maestri's direct route on Cerro Torre, that subsequently earned a nick name Compressor route.

Still, some serious routes have been climbed in Slovenia by the use of bolts in this era, most notably *Obraz Sfinge* and *Raz mojstranških veveric* in the Sphynx section of Triglav north face (Triglavska severna stena).

Understandably, heated debates and arguments were triggered with these approaches worldwide, with traditionalist view being that bolting is some sort of cheating and is killing the very gist, the primordial essence of alpinism. Which is challenging the impossible by employing courage and skills, rather than bolts. Even fifty years later, these debates are alive, but alpinism and alpinists are a different bunch now. With sport climbing becoming a mass sport and recreation, the sheer amount of people streaming to the mountains inexorably brought a change in mentality, doctrines and approaches to climbing itself. More and more routes, even classics, are now being bolted, well protected and prepped for masses instead of a selected few.

In order to contain these trends and prevent devaluation of alpine and big wall climbing, certain ethical concepts have arisen that serve as guidelines for modern alpine climbing today.

Even though there is practically no more space for a classical route to be put up in Alps, with applying strict rules for bolting, it is still possible to retain some of the past seriousness and the concept of »the impossible« alive.

When free climbing was introduced to Slovenia in the late 70-ies, several climbing crags were systematically equipped with bolts, and climbing level has risen. A fast development of rock climbing followed, classic routes were ascended free and sport climbing, as a separate branch of the sport, was born.

In this time most of the first ascents, even free ones, were still done in a classic manner, using pitons mostly and bolts only when absolutely necessary.

At the same time in the Alps, a surge of pure multi-pitch sport climbing routes thrived in the Switzerland and France with Remy bros, Piola and others, systematically opening new playgrounds on faces where classical ascents were previously not possible. These trends quickly gained ground in other alpine regions and in 1985, Miha Praprotnik and Igor Jamnikar opened the first multipitch rap-boltet alpine route, *Žaumak-Nervo*, in Vežica, Slovenia. Five years later, Silvo Karo climbed another modern route in Šite, *Das is nicht kar tako*, which has been equipped from the top, same as *Žaumak-Nervo*. The same style was adopted on most of early bolted climbs, such as *Smer za prijatelje* and *Alibaba* by Benjamin Ravnik in Rušica. The first breakthrough in climbing style was Slavc Svetičič's solo first ascent of Planja south face. The route he climbed, *Črni Baron*, was done ground up, bolting by hand.

The next twenty five years have seen a growing number of routes, places, names and stories, that brought the whole modern alpine climbing scene into the present state. While difficult to attribute his rightful legacy to absolutely every climber out there, there is at least a few names worth mentioning in this respect.

In the 90-ies, the most active were Miha Peternel, Urban Golob, Blaž Ocepek, Janez Cerar, Klemen Mali, Erik Švab, Marko Čar, Uroš Rupar, Andrej Grmovšek, Andrej Sotelšek and Tanja Rojs.

The new millennium has seen an outburst of plaisir-type routes, the most of which were climbed by the duo Viktor and Suzana Relja. In the more serious faces routes were put up by Tomaž Jakofčič, Matic Jošt, Marko Lukič, Andrej Grmovšek, Silvo Karo, Iztok Mihev, Albin Simonič, Janko Oprešnik and Samo Supin.

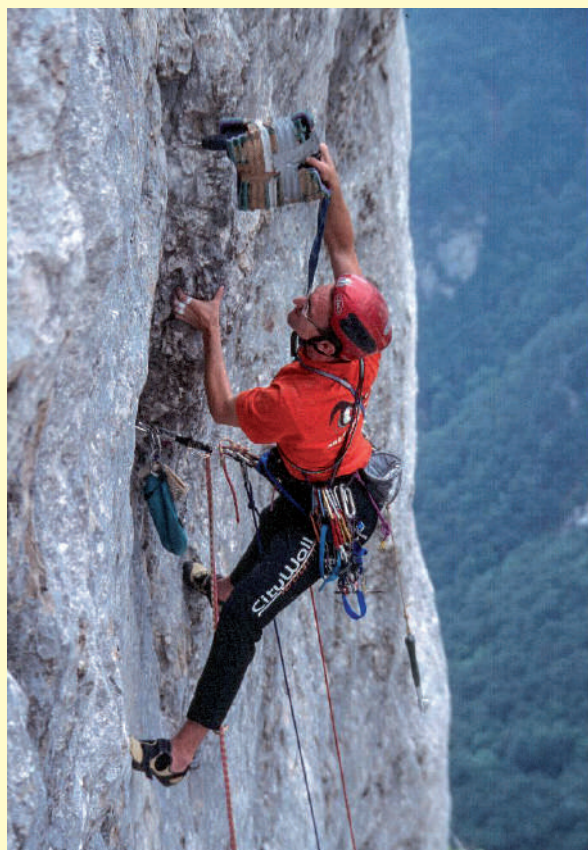
Come the last decade, the energy was still there and routes were popping up everywhere, both in classical big faces as well as in newly discovered walls. The suspects were, as before, usual with some new faces: Albin Simonič, Andrej Grmovšek, Franc Knez, Aleksander Stopinšek, Mitja Kovačič, Vili Guček, Luka Lindič, Luka Kranjc, Nejc Pozvek, Grega Lačen, Andrej Gradišnik, Marko Mavhar, Uroš Rupar, Maja Krajnik and, indefatigable as ever, Viktor and Suzana Relja.

Soon after the first edition of this guidebook came to light, a number of new routes have been climbed. Certain changes have also been made to the existing routes and all these changes made grounds for this newly revised edition. The majority of new routes have been added to the easily accessible Nad Šitom glava face; but also less popular or visited mountains have been added new lines by climbers of a more explorative nature, such as *Sanje* and *Zaklad* routes on Krofička south face (Volk, Grmovšek 2022, 2023), *Eremit* route on Špica v Planji (Uroš Rupar, Maja Krajnik 2022) and *Blišnjica* on Škrlatica (Silvo Karo, Tatjana Andrijanič, 2023)

Judging by the timeline alone, one could say that the trend of modern sport alpine climbing came a bit belatedly to our quarters. However, small climbing community, based on strong ties to traditionalism needed some time perhaps to get the momentum. Certainly, popularization of sport climbing that became widespread has helped a lot both with changing principles and bringing new ideas as well as introducing more people to the scene. Part of the reason lies in the very nature of Slovenian mountains. Poor rock on most mountains, and lack of big monolithic faces, plus a large number of already existing classical routes didn't contribute much to a faster rise in numbers of modern climbing routes. But here they are, nevertheless.

In the last forty years, several enthusiasts have managed to fill a long list of new challenges in Slovenian mountains and discovered wonderful new spots with numerous top-notch pitches which are now ready and waiting. For you.

May this guidebook serve as some sort of a memorial and an expression of gratitude to all these exploring individuals.

Marko Lukić med
opremljanjem smeri
Last minute v Vežici

4

P

N 46°26'03"

E 13°38'21"

1890 m

N 46°26'30.2"

E 13°38'08.3"

2040 m

Male špice

južna stena
south face

Hitro dostopna stena z dobro skalo. Če so trave mokre, previdno pri dostopu in sestopu. Smeri so kratke, zato si jih lahko privoščimo več. Lep razgled na Mangart in okoliške vršace dodatno olepša plezalni dan.

Short approach and short routes in solid rock. You can easily climb more than just one route and enjoy a great day in the vicinity of magnificent Mt. Mangart and other mountains. Be careful on those grassy slopes on approach or descent – they can be dangerously slippery, when wet.

IZHODIŠČE / STARTING POINT

Iz Predela ali iz Loga pod Mangartom se peljemo po plačljivi cesti proti Mangartskemu sedlu do zapore pri Rdeči skali. Ker je promet gost in parkiranje omejeno, je (v poletnih mesecih) najbolje uporabiti javni prevoz iz Loga pod Mangartom.

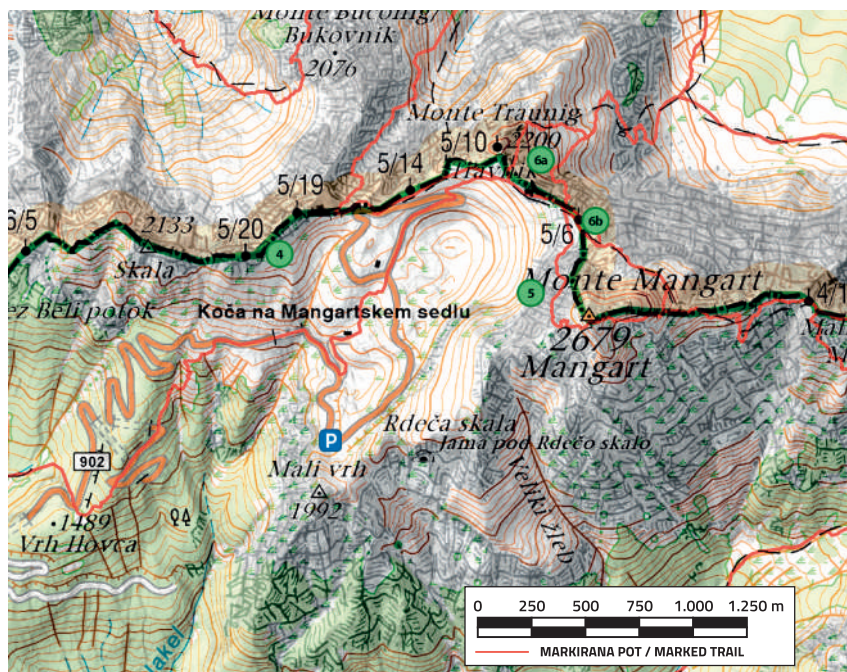
Take the toll road to Mangartsko sedlo, either from Predel pass or Log pod Mangartom and park by the road closure. Due to limited parking space and heavy traffic in the high season, it is advisable to use the shuttle service, running in the summer from Log pod Mangartom.

DOSTOP / ACCESS

Po cesti nadaljujemo proti Mangartskemu sedlu, od koder gremo poševno proti zahodu čez trave do vstopov. 40 min. Continue along the road towards the Mangart saddle. Once there, traverse grassy slopes due west to reach the routes. 40 mins.

SESTOP / DESCENT

Sestopimo desno čez travnat svet do sedla. Možen je tudi spust z dvojno 60-m vrvjo po smereh. Either traverse grassy slopes back from the saddle or rappel, using a 60-m double rope.

Viktor Relja v smeri Na zdravje

1 ★★ **TDF**

5b (4c obv.)

110 m | S2 | |

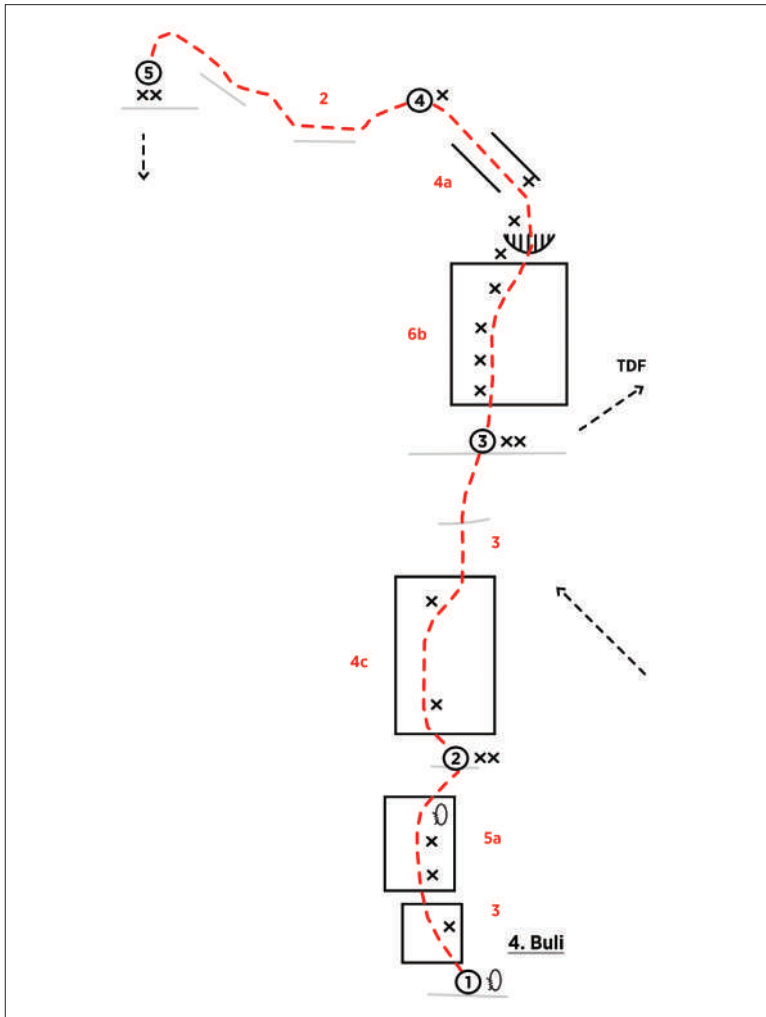
Suzana in Viktor Relja, 2018

2 ★★ **Gemini**

5b (4c obv.)

110 m | S2 | |

Suzana in Viktor Relja, 2018

3 ★★ Na zdravje

6a (4c obv.)

110 m | S1 | |

Suzana in Viktor Relja, 2018

4 ★★ Buli

6b (4c obv.)

110 m | S1 | |

Suzana in Viktor Relja, 2019

19

P

N 46°22'50"

E 13°45'08"

625 m

N 46°22'46"

E 13°45'58"

870 m

Zadnjiški Ozebnik

severna stena
north face

Ta trentarsko poraščena, strma in dobro razčlenjena kakovostna stena ima odlične smeri, a je spomladi oziroma po močnem deževju dlje časa mokra.

This distinctly steep face in Trenta valley features high quality rock, great routes and a typical south-alpine atmosphere. Note that it takes a while for the face to dry after rain.

IZHODIŠČE / STARTING POINT

Trenta, parkirišče pred informacijskim središčem Triglavskega narodnega parka.

Trenta. Parking beside the Triglav national park info centre.

DOSTOP / ACCESS (131)

Od parkirišča gremo peš ob cesti proti Vršiču. Tik pred mostom čez reko Zadnjico je na desni strani začetek steze, ki pelje do soteske Kloma. Po njej gremo do majhnega lesenega mostička, ki preči potok Kloma (zapirajmo vrata v pašnih ograjah!). Ne prečkamo mostička, ampak nadaljujemo po stezi navzgor še 200 m ter nato sledimo možicem v levo in navzgor pod steno. 30 min.

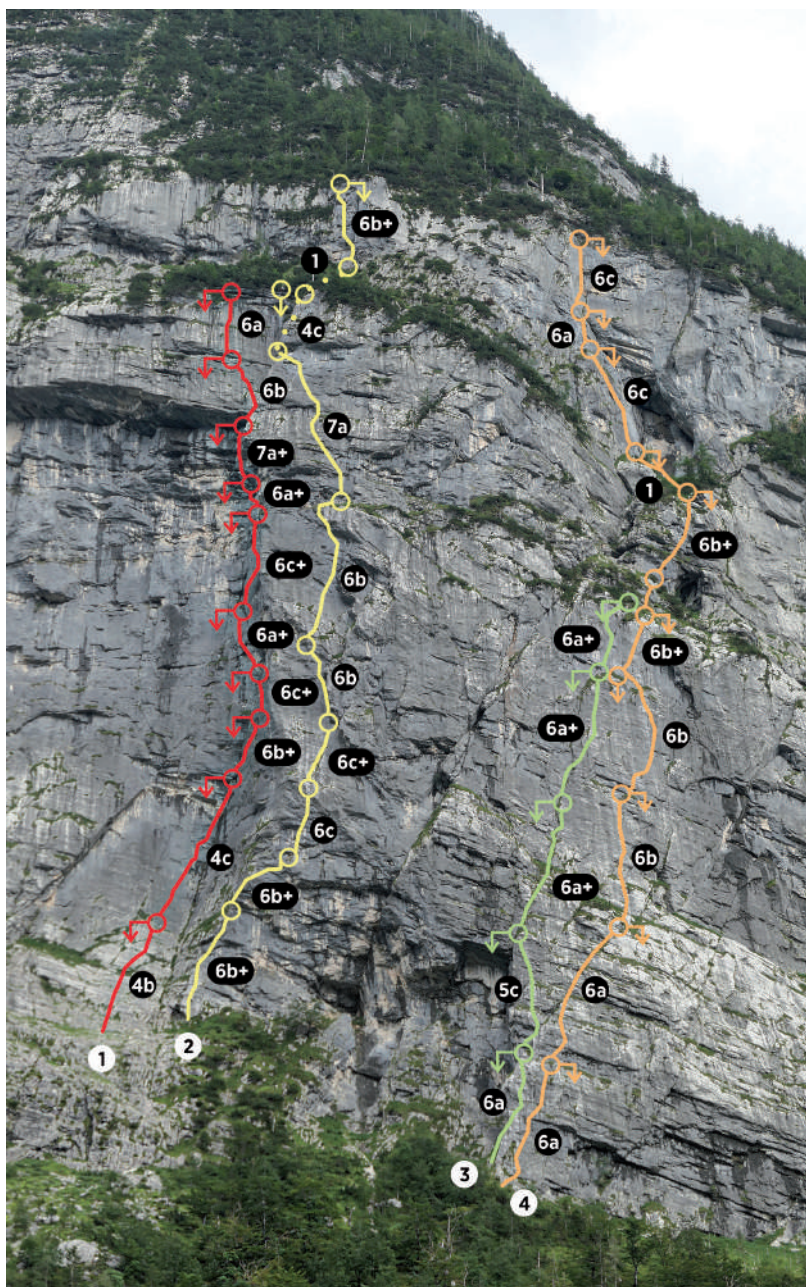
Follow the main road in the direction of Vršič. Just before the bridge across Zadnjica river, find a path that leads towards Kloma gorge. Follow it to the wooden bridge, spanning Kloma stream. Do not cross the bridge but follow the path uphill for another 200 m, then following cairns to the base of the wall. 30 mins.

SESTOP / DESCENT

Spusti z dvojno 60-m vrvjo v območju smeri.

All routes have prepared rappel lines. Use double 60-m rope.

1 ★ Gorska roža**7a+** (6c obv.)310 m | S3 | / | Erik Švab, Stefano Negovetti in soplezalci,
1996**2 Kopiščarjeva****7a** (6c obv.)440 m | RS3 | ! | 13

Marko Čar, Uroš Rupar, 1998

3 ★★ Krajcarca**6a+** (5c obv.)210 m | S1 | / | 16

Marko Čar, Uroš Rupar, 1999

4 ★ Harlekin/Arlecchino**6c+** (6b obv.)440 m | S3 | ! |

Mauro Florit s soplezalci, 1997

Zadnjiški Ozebnik

50

P

N 46°19'37"

E 14°35'21"

590 m

N 46°21'40"

E 14°33'18"

2170 m

Skuta

južna stena
south face

Južna stena Skute ima odlično in razčlenjeno skalo, ki odtehta dolg dostop. Smeri so športne, s posameznimi daljšimi odseki brez varovanja v lažjem svetu, kjer ne bo škodil tudi kakšen metulj ali zatič.

Skuta south face is an attractive destination, with solid rock and great alpine setting. A bit longer approach is well worth the effort. Although the routes are equipped, bolts are sometimes sparsely placed. Bring some cams for the peace of mind.

IZHODIŠČE / STARTING POINT

Iz Kamnika se peljemo v Kamniško Bistrico do parkirišča pri Domu v Kamniški Bistrici.

From Kamnik to the valley of Kamniška Bistrica. Park by the hut Dom v Kamniški Bistrici.

DOSTOP / ACCESS (243)

Od Doma v Kamniški Bistrici gremo po označeni poti proti Kokrskemu sedlu do Konca, kjer se planinska pot s ceste usmeri v V-pobočja pod Kokrskim sedlom. Tu nadaljujemo po gozdni cesti naravnost proti S. Cesto kmalu zamenja vlaka ter pozneje vedno strmejša steza, ki se vzpenja proti S oziroma SZ. Čez zahteven strm prehod Gamsov skret po desni strani obidemo J-steno Kogla. Nadaljujemo po strmih travnatih vesinah za Koglom do vstopov v smeri. 3-4 h. Dostop si lahko razdelimo (a nekoliko podaljšamo) s spanjem v Koči na Kokrskem sedlu ali Bivaku pod Grintovcem.

Follow the road towards Kokrsko sedlo (to Konec) until the marked trail leaves the road to the east (somewhere close to the cable car station). Continue on the road due north for about 200 m until the road turns to a track and then, still in the forest, take an unmarked trail that leads to the left, more and more steeply up through the woods and out to the open beneath the sheer rocky south face of Kogel. To the right of Kogel, there is a steep passage Gamsov skret that leads above Kogel and to Skuta south face. Follow grassy slopes to the routes. 3-4 hrs. You can

split the approach by overnighing in the Bivouac under Grintovec or at the Kokrsko sedlo hut.

SESTOP / DESCENT

Spustimo se z dvojno 60-m vrvjo, najugodnejše po **smeri 2**.

Sestop za **smer 5** pa bo najlažje opraviti po označeni planinski poti, ki je nekaj deset metrov S od konca smeri, in prečki nazaj pod steno.

Rappel, best choice is down the **route 2**, using a double 60-m rope.

From **route 5**, it is best to take the marked path back down to the base.

Nejc Pozvek v smeri Joška je njen svet

1 ★★ Freestyler

7a (6b obv.)

250 m | S3 | |

Klemen Mali, z vrha, 2000

2 ★★ Cvetje v jeseni

7b (6b obv.)

250 m | S3 | |

Klemen Mali, z vrha

3 ★★ Joška je njen svet

7b+ (6b obv.)

250 m | S3 | |

Klemen Mali, z vrha, 2005

4 ★★ Na svoji zemlji

6c+ (6b obv.)

250 m | S3 | |

Klemen Mali, z vrha

5 ★★ Ljubljana je bulana

7a (6b obv.)

300 m | S3 | |

Klemen Mali, z vrha

Bivak pod Skuto

